

Tømmerby Kirke.

Af A. MASCHALL.

På en fremspringende Bakke i den nordøstligste Del af Sognet ligger Tømmerby Kirke, stor og anselig.

Langt borte fra drager den den vejfarendes Blik og Tanker til sig. Kommer man sejlene gennem Limfjorden, skinner Kirkens høje, hvide Tårn én i Møde, og på Havet opsøge Fiskerne, med den som Kendingstegn, deres Fiskepladser ud for Bulbjerg.

Den Alvor, som træder én i Møde fra dens grå Mure, som nu næsten er overgroet med forskellige Lavarter, passer godt ind i Omgivelserne, hvor den i Århundreder igennem er iagttaget fra Generation til Generation. Her i denne Helligdom har Slægterne Søndag efter Søndag hentet Trøst mod Livets Sorger og Bekymringer. Forfædrene har i fjerne Tider rejst den her, og måske på samme Sted, hvor man tidligere tilbad en anden Guddom. Uden for Kirken ligger Kirkegården, "de Dødes Have"; her hviler Slægterne, hvis Navne Jorden udslettede, og hvis Historie ikke skrives.

Den gamle Kirke står som et Fortidens Minde om de skiftende Tider; ja, man tænker vel næppe på, hvilken Skat af Minder sådan en gammel mosgroet Kirke indeholder. Den ligesom samler Sognets Historie i sig.

Man kunde jo synes, det var mærkeligt at lægge en Kirke så nordlig i et Sogn, men det kommer sikkert af, at Tømmerby Kirke, der oprindelig var en Fjerdingkirke, har været den førstførte Kirke på Hannæs, og at Vust, som den Gang var en Ø, har hørt med til Kirken, således at Tømmerby Kirke netop den Gang har været et Midtpunkt for sine kirkesøgende. Efterhånden som Trangen til flere Kirker er opstået, har man bygget de nuværende Sognekirker, og Tømmerby Kirke, som så blev Sogne-Kirke for Tømmerby Sogn, er således kommen til at ligge ret yderlig i dette, hvilket også ofte føles af Beboerne.

Betegnelsen Fjerdingkirke kommer formodentlig af, at der har været en gammel kirkelig Bestemmelse, at hvert Herred skulde have en Hovedkirke i hver Fjerding, og denne har stået i et vist Forhold til Tinget. Sonden for Kirken har der tidligere været Tingsted. Det er rimeligvis Stedet, hvor Hannæsting eller Næsboting, som det også kaldtes, har haft sin Plads. Hannæsting var et Fjerdingsting og kun et Magsting, d.v.s.: til Beboernes Bekvemmelighed, og menes ikke at have de samme Rettigheder som et Herredsting. Det bestod endnu i Året 1553, og Vust har formodentlig hørt med herunder. Efter den Tid er det bleven flyttet til Hanherred, men i 1558 fik Beboerne kongelig Tilladelse til at beholde Tinget, da der var en "ond" Vejle, som man skulde over for at komme til Hanherreds Ting.

Tinget var jo et Samlingssted, så det er sandsynligt, at Kristendommen fra først af er forkyndt på dette Sted, og som Følge deraf er Kirken så bygget lige derved. Ligesom Tingene i Oldtiden havde en religiøs Betydning, således stod det kristelige Ting også i Forbindelse med Kirken. Forinden Tinget blev afholdt, samledes Mændene til Gudstjeneste. I den katolske Tid blev der altid forinden holdt Møde i Fjerdingkirken. Således byder Chr. d. II i Året 1521, at "alle Dommere bør hver Dag høre Messe, forinden de sætte dem til at høre Sager".

Sydøst for Kirken ligger en Ager, som den Dag i Dag kaldes for Tingskrog og syd for denne har der tidligere ligget en Høj, som kaldtes for "Galjebakken"; nu er den planeret ud, men forinden har man ofte fremdraget Ben, som sandsynligvis er Levninger af Forbrydere, som har lidt deres Straf efter en forudfældende Dom på Tingstedet. Om Galjebakken har man et Sagn, der endnu lever blandt Beboerne. Der fortælles, at der for mange År siden tjente to Piger i Præstegården. De kom ikke godt ud af det med hinanden. En Vinterdag skulde de skylle Tøj i en Dam, som lå norden for Præstegården. Dammen var overtrukket med Is, og man måtte derfor hugge et Hul i Isen. Alt som de stod og arbejdede, kom de op at skændes. I Hidsighed gav den ene af dem den anden et Skub, så hun faldt ned i Hullet. Med Hænder og Fødder holdt Karen, således hed hun, sin Medtjenerinde under Vandet, til hun var død. Sagen kom offentlig frem, og Karen blev dømt på Tinget til at skulle henrettes. Dommen skal være fuldført på Galjebakken.

Selvfølgelig knytter der sig mange Sagn til Tømmerby Kirke, ligesom til de fleste gamle Kirker. Således fortælles der, at derovre i Vust boede en ond Trolde, som havde lagt Mærke til, at Kirkens Tårn hældede noget. Han tog derfor en stor Sten og slyngede den imod Tårnet, men den nåede ikke længere end til Kirkegårdsdiget, hvor den ligger den Dag i Dag, og man kan kende Troldens 5 Fingre i den.

Kirkens Navn har oprindelig været Templerne Sanctæ Bothildæ, d.v.s.: Hellig Bodils Kirke, og skal have været indviet til Ære for Dronning Bodil, Kong Erik Ejegods Dronning. Historien fortæller jo, at Kongen en Gang i Vrede havde dræbt nogle Hirdmænd; han vilde for denne Misgerning drage til det hellige Land. Uagtet Folket gjorde alt for at bevæge ham fra sit Forsæt, rejste han alligevel i Året 1103, men nåede jo som bekendt ikke længere end til Cypren, hvor han døde samme År. Hans Dronning, som fulgte ham, rejste imidlertid videre, efter at have begravet ham, men heller ikke hun nåede Jerusalem. Hun døde uden for dens Mure, hvor hun ligger begravet i en Kirke. En sådan Kvinde var tilstrækkelig

til at blive betragtet som en Helgen på de Tider, trods det hun ikke var ophøjet dertil af Paven.

Hvornår Kirken er bygget, kan ikke siges med Bestemthed, men det menes at være sket i den sidste Halvdel af det 12. Århundrede. Ved den nordlige Dør skal der tidligere have været indmuret en Runesten med følgende Indskrift:

Jagh heite Viderich Viss
Fadur min boed på Høuriss
Jeg gjort Kyrchia for dig
Bed du got for mig
Min Fadur ligger i Olle-Høu
Sjelf vil jagh ligge i Wegel-Høu.

Denne Sten skal i Følge Marm. Danica være flyttet til Torstedlund af Iver Krabbe, der var kongelig Sekretær og forlenet til Hanherred og Morsø i det 17. Århundrede.

Da Viderich Viss, efter hvem Vesløsgård skal have sit Navn, ikke har ønsket at blive begravet i Kirken, som vel sagtens nok har været brugt i det 12. Århundrede, men foretrukket at lade sig højsætte ligesom sine Fædre, kunde det jo tyde på, at han slet ikke har bygget Tømmerby Kirke, men snarere en ældre Trækirke i den første kristne Tid, ligesom den af St. Thøger i Vestervig byggede første Kirke. Men derom får vi vel næppe nogen Vished.

De nævnte Høje ligger i Tømmerby Sogn. Wegelhøj er åbnet for en Del År siden. Gravkammeret står der endnu og der er vist også fundet noget i Graven, men det er gået med den Høj som så mange af vore Oldtidsminder, at den er bleven åbnet af en nysgerrig, som ikke har Spor af Forstand på de Dele, og hvad der er fundet, er spredt for alle Vinde. Ollehøj eller Ålhøj, som den nu kaldes, er vistnok ikke åbnet. Det er en ualmindelig stor Gravhøj og rummer sikkert mange Grave.

Tømmerby Kirke er bygget af smukt tilhugne Granitkvadre. Hver Sten er omhyggelig tilhugget og efter en bestemt Vinkel. Stenene er af mange forskellige Farver, blå, røde, grå o.v.v. Hvilken livfuld og kraftig Farveveksling har Kirken ikke frembudt som ny. Nu er Murene tildels overgroede med Lavarter, som lidt efter lidt fortærer det yderste Lag, så Stenene bliver ujævne, og hvad Lavarterne ikke har formået, har Regn og Slud, så den nu fremtræder mere ensartet i grå Farver.

Kirken består af Kor med Korrunding (Absis), Skib med Våbenhus og Tårn. Våbenhuset og Tårnet er tilbygget i den senere Middelalder. Koret vender imod Øst for at vise hen mod de Egne, hvor Frelseren blev født, og Tårnet imod Vest, som Skik og Brug er i næsten alle vore Kirker.

Skibet og Koret, der er bygget i hin Tids Stilart, den såkaldte romanske eller rundbue Stil, hviler på en enkelt Sokkel med Skråkant.

Vinduerne har oprindeligt alle været små og temmelig højsiddende, så de kun tillod et sparsomt

Lys at trænge inden for Kirkens tykke Mure, men så kunde Højalterets Vokskerter så meget mere med dobbelt Glans stråle Menigheden i Møde. Nu er kun Nordsidens og Korrundingens Vinduer oprindelige. Disse er indfaldede af Granit med udhugne Sålbenke og Overliggere. Navnlige er Korrundingens Vinduer særlig pyntet med udhuggede Fordybninger, der strækker sig fra Overliggøren og ned langs begge Sider. Koret har oprindeligt haft 2 Vinduer i hver Side. Det er den eneste Granitkirke i Danmark med dette Antal, ellers er der kun et.

Langs med Koret under Taget går på begge Sider en smuk Granitgesims med en snoet Rundstav, som er overkalket. Smukkest prydet er Korrundingen, men desværre har man i forrige Århundrede indsat en smagløs Dør, der er indfaldet af Mursten. Hvilket enormt Arbejde har Korrundingen, der beskriver en Halvbue, ikke været. Hver enkelt Sten er udhugget efter en bestemt Radius og der er omtrent 200. Den er bygget på en dobbelt Sokkel, den øverste med buet Kant. Under Taget går en smuk Rundbuefrise, bestående af lutter små Buer, der hviler på Pilastre, der står op ad Korets Mur. En af Buerne i Frisen er omdannet til et Vædderhoved. Under Frisen på hver sin Side af Vinduet ses to meget fremtrædende Relieffer, forestillende Ansigterne af en Mand og en Kvinde, og uden nogen bestemt Orden er indsat en Del Sten med udhuggede Billeder, nemlig en Hane, en Hyrde med Hund, Stav og Horn, en Løve, som går på Rov, en Hund efter en flygtende Hjort.

Der er forskellige Meninger om disse Billeder. Nogle mener, de er af hedensk Oprindelse (Hejmdal med Hornet o.s.v.), og oprindeligt skal have siddet i et hedensk Tempel, andre, at det skal være Billedet af Bygmesteren og hans Hustru, samt en Del Jagtstykker, hvormed disse har smykket den som Vidnesbyrd om, at Bygmesteren var en vældig Jæger. Atter andre mener, det er kristelige Sindbilleder; under alle Omstændigheder kan de gives en sindbilledlig Forklaring. Sindbilleder var jo meget almindelige i den første kristne Tid. Således er Hanen et Sindbillede på Årvågenhed. Hyrden, som støder i Hornet, kan betegne Herren, der kalder på sin Menighed, mens Løven kan betegne den onde Fjende, der går omkring som en brølende Løve, søgende, hvem han kan opsluge, og overfor hvem det gælder at våge. Hunden, som jager efter Hjorten, kan forestille den Trængsel og Forfølgelse, som denne er udsat for her i Verden. Hjorten skal også være kommen ind i Sindbilledernes Kreds på Grund af de kønne Ord (Ps. 42,2): "Som en Hjort skriger efter Vandstrømme, så skriger min Sjæl efter dig, o Gud", og betegner derfor Længsel efter Gud.

Forhenværende Sognepræst ved Tømmerby-Lild Menigheder, nu afdøde Pastor Clausen har en Gang skrevet en Artikel om Tømmerby Kirke, hvori han har søgt at tyde Billederne, idet han nemlig skriver følgende derom: "Trods den Uorden, hvori Billederne er indsatte i Muren, og selv om de er satte der uden bestemt sindbilledlig Betydning, samle de sig dog

således på en mærkelig Måde til at fremstille de Ord i Apostlen Peders første Brev 5, 8-10: ”Været ædru, våger; Eders Modstander Djævlen går omkring som en brølende Løve, søgende, hvem han kan opsluge. Står ham imod faste i Troen, vidende, at de samme Lidelser fuldbyrdes på Eders Brødre i Verden. Men at Nådens Gud, som kaldte os til sin evige Herlighed i Christus Jesus, efter en kort Tids Lidelser, han selv berede, styrke, bekræfte, grundfæste Eder! Ham være Ære og Magt i al Evighed! Amen!”

Kirken har tidligere været takket med Bly, men af en Kirketiendeejer ombyttet med Tegl.

Våbenhuset er tilbygget i den senere Middelalder og er opført af Munkesten. Gulvet er belagt med brændte Sten. I et Hjørne henstår en ca. 2 Alen høj Granitsøjle med Løvværk på den ene og et Kors på den anden Side samt en Kugle på Toppen. Den har i mange År tilligemed en anden Sten, som senere skal beskrives, været indmuret i Våbenhuset. I nogle År har den været borte, og efter Sigende skal den have være brugt som Bindesten i Fuglsang. I Kuglen findes et Hul, hvori det kunde tænkes, at en Ring til at binde ved har siddet.

Som Dørtærskel i Våbenhuset tjener en stor Sten, smukt prydet med små Halvhuer. Denne Sten skal tidligere have siddet over den nu egentlige Indgangsdør under den nuværende Overligger, hvori der er indhugget et Billede af en Drage. Dragen skal være et Symbol på Synden.

Der har tidligere været to Indgange til Kirken, den nuværende, den nordlige (Kvindeindgangen) og en sydlig (Mandsindgangen). Den sydlige er nu tilmuret, men kan tydelig spores. Oven over denne Indgang har der ligeledes været en stor Sten med et Billede af Lammet med Korset. Den var kommen ud på Kirkegården, hvor en gammel Murer fandt den mellem noget Skrammel, og da det gjorde ham ondt at se den henslængt, førte han den til Lild Kirke, hvor han indmurede den i den østlige Ende. Her findes den endnu, men burde vel egentlig føres tilbage til sin rette Plads.

Lammet er Symbolet på Christus, Johannes den Døber sagde om ham: ”Se det Guds Lam, som bærer al Verdens Synd.”

Træder man ind i Kirken, lægger man straks Mærke til, hvor rummelig og høj den er i Modsætning til andre Landsbykirker.

I Skibet er der Bjælkeloft, som er beslået med Brædder; Koret derimod har krydshvælvet Loft, men har oprindelig haft Bjælkeloft. Kirkestolene er forholdsvis moderne, mens Prædikestolen skriver sig fra Slutningen af det 18. Århundrede. Den er af Egetræ med en Del udskårne Arbejder og består af flere Felter, hvori der tidligere har været Inskriptioner, som i Tidens Løb er bleven overmalede. Nederst på Prædikestolen er de fire Evangelister udskårne, Matthæus med Englen, Markus med Løven, Lukas med Oksen og Johannes

med Ornen. Der skal tidligere have været flere udskårne Billeder, men ved Reparationer er disse blevne fjernede. Prædikestolen skal være lavet af en Tømmer, som boede i Tømmerby i Slutningen af det 18. Århundrede.

I den vestre Ende står på et Pulpitur et Pipeorgel skænket af Beboerne, og i Loftet hænger to smukke Lysekroner, men ellers er der ikke gjort noget for at hygge i Kirken.

For øvrigt findes flere Mindetavler i Skibet over forhenværende Præster ved Kirken, nemlig en stor Sten over Xander Nielsson Chrystalsen (kaldet 1695, død 1705). Denne Sten, der har ligget syd for Alteret, hvor han ligger begravet, er tilligemed en anden til Minde om hans Børn, der ligger begravet foran Alteret, indsat i den vestlige Ende af Kirken.

Endvidere en mindre Sten, indmuret i den nordre Mur af Skibet, til Minde om Magister Peter Clementin (kaldet 1708, død 1721) og to store Trætavler med udskårne Billeder, til Minde om Henrik Nielsen Jespersen (kaldet 1721, død 1756) og Provst Ole Bagger Praem (kaldet 1753, død 1799). Denne sidstes Lig var tilligemed flere af hans Slægt hensat i en åben Begravelse i Tårnrummet. I Halvfjerdserne blev de jordede ude på Kirkegården østen for Kirken, og Tårnrummet blev tilmuret. Seks store Granitsten forbundne med Lænker indhegner nu Graven. I en af Stenene er Årstallet 1876 indhugget. Tårnrummet har krydshvælvet Loft og er ligesom Koret indbygget samtidig med Tårnets Opførelse i den senere Middelalder af gule Munkesten. Nu benyttes det som Materialskur.

Gennem en smuk, stilfuld Korbue af Granit kommer man ind i det forholdsvis store Kor. Over Korbuen findes intet Krusifiks, som var så almindeligt i den katolske Tid, og der er heller ikke nogen Antydning af, at der har været noget.

Til venstre i Koret, lige inden for Buen, står Døbefonten. Den har rimeligvis tidligere haft sin Plads ved en af Indgangene for ligesom at betegne, at Dåben er Kristenlivets Kilde og Udspring. Den er af Granit og hviler på en firkantet Fod, hvis Sider er prydet med forskellige Figurer, således er de to Sider dekoreret med Buer, som hyppigt anvendtes i det 12. Århundrede. På den tredje Side ses en Løve.

På den fjerde Side er indhugget et Billede af en langnæbet Fugl og et Dyr, der kan ligne en Ræv, imellem hvilke der står en langhalset Krukke, som Fuglen er i Færd med at stikke sit lange Næb i. Dette Billede er utvivlsomt en Fremstilling af Æsops Fabel om Storken og Ræven. Ræven har først gjort Gilde for Storken og givet den Suppe på en flad Tallerken, hvoraf denne ikke kunde få noget. Nu gør Storken Gengæld og indbyder Ræven til Middag på hakket Kød, som bliver serveret i en langhalset Krukke, hvilket Storken æder alene, mens Ræven forgæves gør sig Umage for at komme til. Nu om Stunder vilde man vel næppe sætte sådanne Billeder på en Døbefont, men i den Tid var Æsops Fabler højt i Kurs, og rimeligt er det også, at man har nedlagt en Betydning i disse

Billeder, måske en dybere Betydning end man tænker sig.

I Døbefonten står et Døbefad af Bly. Det har følgende Indskrift: ”Tømerbye Kirckisfundefad, 1697”. Støberens Mærke er 3 Tårne. Låget til Døbefonten er af Træ og i pyramidal Form.

Det smukkeste og mest interessante er vel nok Alterbordet, der består af en smukt tilhugget Granitplade, tildannet af en eneste hel - altså ikke sammensat - Sten. Denne hviler på fire tilhugne Søjler af Granit, af hvilke de to forreste er ottekantede med firkantede Sokler og Hoveder; de to bagerste er runde.

Tidligere gemtes en Relikvie i en Blykapsel i et lidet firkantet Hul i selve Alterpladen, og Hullet dækkedes af en liden Stenplade, betegnet med et Kors; denne Plade kaldtes Sigillum, Seglet, da den var forsejlet. Blykapslen og Pladen er nu forsvundne, og man ser kun Hullet.

Altertavlen, som står over Bordet, forestiller den Korsfæstede og er fra 1736. Den bærer Marsvinernes Familievåben.

Syd for Alteret står en ejendommelig gammel Sten, som i lang Tid lå uænsat hen på Kirkegården, indtil den blev taget i Forvaring af en af Kirketiende-Ejerne. Omtrent på samme Tid berejste Professorerne Petersen og Engelhardt fra oldnordisk Museum Egnen. De fik Stenen at se og ønskede den ført til oldnordisk Museum, såfremt den ikke skulde anbringes i Kirken, hvor de antog den havde hjemme i Nærheden af Alteret. Dette sidste skete.

Stenen har Form som et Dobbelt-Kors, et såkaldt Helligånds Kors. På Forsiden er indhugget et Ansigt, hvorfra en Arm er rakt i Vejret med udstrakt Hånd og Fingre. Imellem Tommel- og Pegefinger ses en rund Figur, som kan forestille en Oblat. På Armen er indhugget med Munkebogstaver REX (Kongen), inden i Hånden er indhugget et lille Kors og langs med Armen er indhugget ligeledes med Munkebogstaver DEXTERADEI (Guds højre Hånd). På Bagsiden, som vender ind mod Alteret, ses et Billede af en Løve, og oven over denne er indhugget nogle Bogstaver, der ligner græske Bogstaver. Disse kan tydes som LUGOS, hvilket endnu ikke er lykkedes at finde en Betydning af. På den ene Kant er indhugget en Del Forsiringer.

Hvad Meningen med denne Sten har været, er ikke let at sige. Om det har været en Gravsten, ja, så har vel den i Våbenhuset hensatte Sten også været det, eller om de begge efter nogles Mening skulde have været en Slags Pynt enten ved Dørene, på Taget eller Gavlen, får vi vel vanskelig afgjort.

Mellem Koret og Korrundingen er opført en Skillevæg, rimeligvis for at afstive Hvælvingen. Her har så, forinden Hvælvingen blev opført, været en lignende Bue som Korbuen.

I Skillerummet findes en lille lav Dør, som fører ind til Korrundingen. På denne har der tidligere

stået en Indskrift, nu overmalet, med følgende Indhold: ”Tager Ord med Eder og omvender Eder til Herren” og ”Gak hen og bete Dig for Præsten”, hvilket jo kunde tyde på, at der her i Middelalderen har foregået hemmelig Skrifte. Inden for findes en Bænk og et Bord og tillige en gammel Brudeskammel, betrukken med Gyldenlæder, skænket af Degnen Søren Leth i Året 1748. En lignende findes i Lild Kirke, skænket Kirken af samme Mand.

Det ca. 60 Fod høje Tårn, der som tidligere nævnt er opført i den senere Middelalder, består foruden af Granitkvadre, tagne fra Kirkens vestlige Gavl, og foroven af Munkesten. Gavlene, som er byggede i Trappeform, vender i Retning Øst og Vest. For en Del År siden slog Lynet ned i det sydøstlige Hjørne og beskadigede det, hvilket kan spores endnu.

Opad en ubekvem Vindeltrappe kommer man op i Tårnet, fra hvis Glughuller man har den dejligste Udsigt udover Egnen. I klart Vejr kan man med det blotte øje iagttage ca. 20 Kirker.

I Tårnet hænger en meget stor Klokke, der i Følge Sagnet var bestemt som Stormklokke i København, men ved Støbningen slog den en Revne, hvorfor den blev sendt herop. Dette passer vistnok ikke. Ganske vist kan det godt lyde til, at Klokken har en Revne, men på den anden Side findes her i Egnen seks andre Klokker, støbt af samme Støber dels på Mors og dels i Vendsyssel, men ellers ikke andre Steder i Danmark.

Det kan jo være, at Tømmerby Kirke har haft to Klokker, hvoraf den ene så kan være indkaldt af en eller anden Konge til Støbning af Kanoner, hvilket var ret almindelig i Middelalderen, og samme Klokke kunde jo så være den oven omtalte.

Klokken har følgende Indskrift med store Bogstaver:

”ALPHAETO DE HOO ANXiIX ANNODNI
MILLESIMO-
QVADRINGENTESIOOCTOAGESIOSEPTIO”

(Alfa et Omega Deus et homo 1487 eller Alfa og Omega Gud og Menneske 1487).

Tømmerby Kirke

At samle alle Kirkeejerne lige fra Kirkens Opførelse er selvfølgelig meget vanskeligt, ja vel også umuligt, så her skal kun nævnes nogle få. I Skøderne er altid Lild Kirke samtidig med Tømmerby Kirke overdraget til de forskellige Ejere, så når her kun nævnes Tømmerby Kirke, er Lild Kirke underforstået.

Den første, som det er lykkedes mig at konstatere som Ejer, er Kong Christian den 1ste. Hvornår han har fået den vides ikke, men i Året 1460 tilskøder Kongen den til Vestervig Kloster. 1553 nævnes Vestervig Kloster endnu som Ejer. Efter den Tid er den gået over til Kongerne igen, men hvor mange der har ejet den siden, vides ikke. I hvert Tilfælde har Christian den 5te ejet den, idet han nemlig i Året 1699 tilskøder den samt Jus patronatus (Kaldsretten) til velbårne Hr. Otto Marsvin til Trudsholm.

Biskop Birkerod skriver i sin Dagbog d. 10. Novbr. 1699: "I Dag fik jeg Skrivelse fra Velb. Otto Marsvin til Trudsholm med Copi af kgl. Majestæts Skrivelse (28. Oct. 1699) på Jus patronatus til Tømmerby Kirke i Vester Hanherred, hvilken Majestæten til bemelte Otto Marsvin haver bortsolgt."

Hans Søn, Peder Marsvin, får den efter sin Fader og tilskøder den i Året 1750 til Assessor Consistorialråd Provst Th. Praem, Sognepræst til Hjarde mål Menigheder og Provst i Hillerslev Herred.

Sidstnævnte beholder den i 14 År, idet han igen tilskøder den til sin Søn, Provst Ole Bagge Praem, Sognepræst til Tømmerby Menigheder.

I hans Eje er den til 1799, da han lader sin Søn Edvard Røring Praem, Sognepræst til samme Menigheder, få den.

Han får kongelig Tilladelse af Christian den 7. den 20. Decbr. 1799 til at måtte aftage Blytaget på begge Kirkerne imod at tække begge Kirker med Tegl, at bygge en Fløj til Lild Kirke, og for det Beløb, der indvindes ved dette, skal han afstå sin Kaldsret til Kongen.

Kaldsretten kommer således atter på Kongens Hånd efter 100 Års Forløb. Om det aftagne Bly fortælles der, at Skibet, som skulde føre det bort, gik under i Kattegattet.

Bemeldte Præst foretog for øvrigt mange vidtløftige Pengetransaktioner, dels med Kirkegodset og dels med Præstegården, og har sandsynligvis altid været i permanent Pengetrang. Han låner Penge i de Lahnske Stiftelser i Odense, som får Pant i begge Kirkerne for Beløbet. Han betaler ikke Renterne, hvorfor de Lahnske Stiftelser gør Udlæg i Kirkerne, og efter Begæring bliver begge Kirker bortsolgt efter fire offentlige Auktioner den 2. Oktober 1819, til Proprietær Peder Rottbøll til Ålegård for 5000 Rdl.

Han svarer imidlertid heller ikke sine Renter til Stiftelserne, så disse atter gør Udlæg og sælger igen Kirkerne efter fire offentlige Auktioner til den højstbydende Kammerjunker, Amtsforvalter

Brinch-Seidelin i Hjørring d. 29. August 1827 for 3000 Rigsbank Daler Sølv.

Mens han ejer Kirken kommer alt igen på Fode, og enhver får sit. Han beholder den til hen i Halvtredserne, hvorefter den får flere forskellige Ejere.

De efterfølgende Ejere lyder i korte Træk således: Den 3. Dec. 1853 Skøde fra Brinch-Seidelin til Lars Christensen Fuglsang og Ole Larsen Møller.

Den 28. Juli 1860 Skøde fra Ole Larsen Møller til Chr. Jacobsen Koldsgård på ½ Part.

Den 21. August 1875 Skøde fra Lars Christensen Fuglsang til Albert Rottbøll på ¼ Part.

Den 3. December 1897 Skøde fra Chr. Jacobsen Koldsgård til Købmand Chr. Dige på ½ Part.

Den 3. December 1904 Skøde fra to Arvinger efter Lars Christensen Fuglsang på ¼ Part til Købmand Just Eriksen og samme Dato modtager sidstnævnte atter ¼ Part fra Helene Rottbøll, Albert Rottbølls Enke, således at Købmændene Chr. Dige og Just Eriksen stod sammen som Ejere indtil Chr. Diges Fallit og Just Eriksens Død.

Nu ejes Kirken af Just Eriksens Arvinger og Chr. Diges Fallitbo.

Omkring Kirken ligger Kirkegården. Desværre kan man ikke sige, at den tiltrækker ens Opmærksomhed ved sin Skønhed, thi den ligger hen i en sørgelig Forfatning. Der er intet gjort for at hygge, intet for at dæmpe de stærke Storme, der uhindret stryger hen over den.

Ellers plejer Kirkegårdene at være en Pryd i et Sogn, et Sted, hvor man kan være i Læ under Træers Skygge. Derfor vilde det være et stort Fremskridt, om der kunde blive plantet Læbælte udenfor Kirkegården og Træer langs med Gangene, så vilde Resten nok komme af sig selv.

Tilbage er blot at nævne, at man hist og her i Sognet kan finde Sten, som har siddet i Kirken, men som efter Reparationer er ført bort, noget, som aldrig burde finde Sted.

Således består Trappen i Præstegården af ene Sten fra Korrundingen. I Gården Fuglsangs Kostald ligger en Mængde Kirkesten bagved Køerne, og sammesteds henligger bag ved Gården en meget smuk Vinduesoverligger. Enkelte Sten kan findes på forskellige Steder i Sognet. Disse Sten burde føres tilbage til Kirken, hvor der kan blive hårdt Brug for dem, hvis man vil stræbe hen efter at føre Kirken tilbage til sin oprindelige Stil.

Følgende Kilder er benyttede:

Valdemars Jordebog.

O. Nielsen: Herredskirker.

Traps Beskrivelse af Danmark V Bd.

Løffler: Udsigt over Danmarks Kirkebygninger.

J. Helms: 19 vestjydske Landsby-Kirker.

Chr. J. Klausen: Tømmerby Kirke.

Købcke: De danske Kirkebygninger.
De ældre danske Arkivregistrarer.
Gamle jydsk Tingsvidner.

J. Uldall: Om Vinduerne i de jydsk Granitkirker.
J. Uldall: Danmark's middelalderlige Kirkeklokker.
Grove Rasmussen: Oldkirkens Sindbilledsprog.